

www.surut.fi

Surukonferenssi

-Monimuotoinen suru-

29.-30.3.2012

Jyväskylän Paviljonki

Järjestäjät:

KÄPY-Lapsikuolemaperheet ry

Suomen nuoret lesket ry

Surunauha ry

HUOMA-Henkirikoksen uhrien läheiset ry

Suomalaisen Kuolemantutkimuksen Seura

Sisällysluettelo

Tervetuloa Surukonferenssiin!.....	3
Surukonferenssin ohjelma.....	4
Läsnäolon uudet mahdollisuudet - Sureminen ja muiston kunnioittaminen internetissä.....	6
Käytännön menetelmiä surevan lapsen ja nuoren tukemiseen	7
Vapaaehtoinen vertaistukija ammattilaisen rinnalla	9
Parisuhde ja perheen toiminta lapsen kuoleman jälkeen	10
Revivalistiset ideat ja äitien toimijuuden mahdollisuudet pienen lapsen kuoleman kohtaamisessa sairaalainstituutiossa ja vertaistukiyhteisöissä	12
Lapsen menetyksen merkitys vanhemman kristillisen spiritualiteetin muotoutumisessa	13
Varten taivasta luotu? - kertomuksia kuolleena syntyneestä lapsesta ja kirkon antamasta tuesta	14
”Tuonpuoleiseen pakenevat nuoremme – Vanhempien kertomukset itsemurhien raottajina”.....	15
Surun työstäminen	16
Toivoa toipumiseen - keho voimavarana surussa	18
”Minä suren ettei suru opeta mitään” - Surutyön tekemisen vaikeudesta.....	19
Sairaanhoitajien kuvauksia kuoleman kohtaamisesta tehohoitotyössä	20
Päihdesensitiivinen suru	21

Aikaisemmat surukonferenssiteemat:

Oikeus suruun ja tukeen (2011),

Menetyksestä arkeen – miten oppia elämään surun kanssa (2010),

Kuoleman suru ja sureminen – omaisten tukeminen äkillisen menetyksen jälkeen (2009)

Tervetuloa Surukonferenssiin!

Suomessa kuolee vuosittain yli 50 000 eri-ikäistä ihmistä. He jättävät jälkeensä noin 10-kertaisen määrän surevia omaisia ja läheisiä. Yhden vuoden aikana kuoleman aiheuttama suru koskettaa siten yli puolta miljoonaa suomalaista.

Vaikka kuolema on elämän jatkumo, läheisistä se voi tulla liian varhain. Kuolema tuntuu epäoikeudenmukaiselta erityisesti lapsen, nuoren puolison, itsemurhan tai väkivaltaisen kuoleman jälkeen. Kuoleman kohtaaminen on yhteiskunnallemme vierasta. Suru halutaan ohittaa nopeasti, huomaamattomasti ja arkista elämää häiritsemättä. Näin kuitenkin vaikeutetaan suremista, surusta selviämistä ja tuen saamista. Surukonferenssi haluaa osaltaan olla tuomassa avoimuutta ja rohkeutta kuoleman käsittelyyn ja surevien kohtaamiseen.

Järjestyksessä neljännen valtakunnallisen surukonferenssin teemana on Monimuotoinen suru. Konferenssin tavoitteena on lisätä tietoutta kuolemasta, surusta ja surevan tukemisesta sekä tuoda esille suomalaista kuolemaan ja suruun liittyvää tutkimustietoa. Surukonferenssi tarjoaa läheisensä menettäneille ja surevia työssään kohtaaville mahdollisuuden vuorovaikutukseen. Se mahdollistaa myös erilaisten verkostojen ja yhteistyön luomisen surevien tukemiseksi.

Tämän vuoden surukonferenssissa kuullaan puheenvuoroja suremisesta ja muiston kunnioittamisesta internetissä, vanhempien kertomuksia nuorten itsemurhista sekä surun työstämisestä. Konferenssissa kuullaan myös läheisensä menettäneiden kokempuhevuo-roja. Työpajoissa esitellään uusinta tutkimustietoa lapsen kuolemasta ja monimuotoisesta surusta. Aiheina ovat myös käytännön menetelmät surevan lapsen ja nuoren tukeminen, vertaistuen ja ammattilaisten välinen yhteistyö, sekä keho voimavarana surussa.

Tähän vihkoseen on koottu surukonferenssin luento- ja työpajojen abstraktit. Ne johdattavat sinut käsiteltäviin aiheisiin.

Antoisaa konferenssia ja lämpimästi tervetuloa!

Huoma-Henkirikoksen uhrien läheiset ry

Käpy-Lapsikuolemaperheet ry

Suomalaisen Kuolemantutkimuksen Seura ry

Suomen nuoret lesket ry

Surunauha ry

Ohjelma torstaina 29.3.2012

klo 09.00-10.00	Ilmoittautuminen ja aamukahvi
klo 10.00-11.00	Jyväskylän kaupungin tervehdys, <i>kaupunginvaltuuston 2. varapuheenjohtaja Jari Blom</i>
	Järjestäjien esittely
klo 11.00-12.00	Läsnäolon uudet mahdollisuudet - Sureminen ja muiston kunnioittaminen internetissä, <i>Anna Haverinen (FM)</i>
klo 12.00-13.00	Lounas
klo 13.00-14.30	Työpajavaihtoehdot
Työpaja T1	Käytännön menetelmiä surevan lapsen ja nuoren tukemiseen, luentosali Alvar 3. kerros <i>Sirpa Mynttinen, leskiperhetyön koordinaattori, Suomen nuoret lesket ry & Susanna Uittomäki, järjestöpäällikkö, KÄPY ry</i>
Työpaja T2	Vapaaehtoinen vertaistukija ammattilaisen rinnalla, luentosali Anton 3. kerros <i>Anne Laimio, projektisuunnittelija, Versova-hanke</i>
Työpaja T3, tiede	Lapsen kuolema ja suru, auditorio Wolmar 2. kerros <i>Puheenjohtaja: Anna-Liisa Aho, TtT, yliassistentti, Tampereen yliopisto, Terveystieteiden yksikkö</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • Parisuhde ja perheen toiminta lapsen kuoleman jälkeen, <i>Anna Liisa Aho, TtT & Katja Joronen, TtT & Marja Kaunonen, TtT</i> • Revivalistiset ideat ja äitien toimijuuden mahdollisuudet pienen lapsen kuoleman kohtaamisessa sairaalainstituutiossa ja vertaistukiyhteisössä, <i>Minttu Kuronen-Ojala, YTM</i> • Lapsen menetyksen merkitys vanhemman kristillisen spiritualiteetin muotoutumisessa, <i>Harri Koskela, TT</i> • Varten taivasta luotu? - kertomuksia kuolleena syntyneestä lapsesta ja kirkon antamasta tuesta, <i>Juha Itkonen, TM</i>
klo 14.30-15.00	Päiväkahvi
klo 15.00-16.00	Tuonpuoleiseen pakenevat nuoremme – Vanhempien kertomukset itsemurhien raottajina, <i>Hanna Kiuru (VTM)</i>
klo 16.00-16.30	Yhteenveto työpajoista

Ohjelma perjantaina 30.3.2012

klo 10.00-11.00	Kokemuspuheenvuorot
	<ul style="list-style-type: none"> • Sisaruksen suru, <i>Johanna Kalliomäki</i> • Leskeys, <i>Sirpa Mynttinen, Suomen nuoret lesket ry</i> • Veljen itsemurha, <i>Miina Ripatti, Surunauha ry</i>
klo 11.00-12.00	Surun työstäminen, <i>Esa Puolakanaho, terapeutti, surutyön ohjaaja</i>
klo 12.00-13.00	Lounas
klo 13.00-14.30	Työpajavaihtoehdot
Työpaja P1	Toivoa toipumiseen - keho voimavarana surussa, luentosali Alvar 3. kerros <i>Sirpa Kukkonen – fysioterapeutti, Basic Body awareness - terapeutti & Taina Turunen – fysioterapeutti, toiminnallisen ryhmätyön ohjaaja, joogaopettaja, toiminnanjohtaja, Huoma ry</i>
Työpaja P2	Surun työstäminen, luentosali Anton 3. kerros <i>Esa Puolakanaho, terapeutti, surutyön ohjaaja</i>
Työpaja P3, tiede	Monimuotoinen suru ja surevien tukeminen, auditorio Wolmar 2. kerros <i>Puheenjohtaja: Marja Kaunonen, TtT, professori, Tampereen yliopisto, Terveystieteiden yksikkö</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • "Minä suren ettei suru opeta mitään" - Surutyön tekemisen vaikeudesta, <i>Heikki A. Kovalainen, FT</i> • Sairaanhoitajien kuvauksia kuoleman kohtaamisesta tehohoitotyössä, <i>Tiia Saastamoinen, Sairaanhoitaja (AMK), TtM-opiskelija</i> • Päihdesensitiivinen suru, <i>Marja-Liisa Laapio, KL, Leea Seger, perhetyöntekijä & Reponen Mira, perhetyöntekijä</i>
klo 14.30-15.00	Yhteenveto työpajoista
klo 15.00-15.30	Esimakua Maassa-Taivaassa – ajatuksia kuolemasta tapahtumasta, <i>(marraskuu 2012 Jyväskylä)</i>
	Loppukahvit
	<i>Pidätämme oikeudet ohjelman muutoksiin.</i>

Läsnäolon uudet mahdollisuudet - Sureminen ja muiston kunnioittaminen internetissä

Anna Haverinen, FM

Virtuaalitekniologia on tarjonnut 1990-luvun alusta alkaen uuden mahdollisuuden kokea yhteisöllisyyttä ja läsnäoloa kuoleman ymmärtämisessä ja hyväksymisessä. Väitöstutkimuksessani Memoria Virtualis – death and mourning rituals in virtual environments tarkastelen virtuaalisuremisen ja -kunnioittamisen eri rituaaleja ja tapoja verkkoympäristöissä. Aineistoni koostuu niin verkkopeleistä, muistosivustoista ja -palveluista kuin sosiaalisesta mediasta. Suomeen virtuaalisureminen saapui verrattain myöhään, vasta noin 2006-2007, ja se omaksuttiin ensimmäisenä erityisesti nuorten parissa. Muistoryhmät esimerkiksi Irc-Galleria -sivustolla sekä muistovideot YouTube -videopalvelussa olivat keino lapsille ja nuorille käsitellä menetystä heille tutussa ja turvallisessa paikassa: Internetissä. Sitten tapa on levinnyt kaiken ikäisten pariin. Asenteet kuitenkin vaihtelevat voimakkaasti. Toisille verkkosureminen on häpeällistä ja vierasta, toisille moderni, nopea ja helppo tapa kohdata ihmisiä, antaa ja vastaanottaa tukea sekä keskustella surun aiheuttamista tunteista. Virtuaaliset materiaalit (profiilisivut, kuva-albumit, blogit) ovat myös hyvin merkityksellisiä vainajan läheisille ja ne halutaan säilyttää jälkipolville. Tutkimukseni mukaan internet ei ole korvaava kasvokkaiselle tuelle, vaan väline ja paikka hakea apua itselle sopivaan aikaan ja sopivalla tavalla. Verkkorituaalit ovat jatkeita aikaisemmille rituaaleille sekä uusia keinoja osoittaa sekä uskonnollisia että maallisia tapoja ja uskomuksia kuolemasta, tuonpuoleisuudesta sekä surusta.

Muistiinpanoja

Käytännön menetelmiä surevan lapsen ja nuoren tukemiseen

*Sirpa Mynttinen, Suomen nuoret lesket ry, leskiperhetyön koordinaattori, sosionomi (AMK)
Susanna Uittomäki, KÄPY – Lapsikuolemaperheet ry, järjestöpäällikkö, sosionomi (YAMK)*

Yli 2500 alaikäistä lasta menettää vuosittain vanhempansa kuoleman kautta. Suomessa kuolee vuosittain myös noin 600 lasta, joista monella on sisarusia. Perheenjäsenen kuolema on lapselle aina traumaattinen menetys ja sen myötä lapsen turvallisuudentunne kokee syvän järkytyksen. Menetys aiheuttaa lapselle surun lisäksi monenlaisia tunteita, kuten vihaa, syyllisyyttä ja pelkoa. Suru tuntuu lapsella koko kehossa ja vaikuttaa myös käyttäytymiseen. Perheenjäsenen kuollessa koko perhe on kriisissä ja lapsen suru on vaarassa jäädä aikuisten surun varjoon. Lapsi saattaa myös suojella läheisiään peittämällä omat tunteensa ja ajatuksensa ja tämän vuoksi aikuiset eivät aina huomaa menetyksen vaivaavan lapsen mieltä.

Lapselle ei aina kerrota kuolemaan liittyvistä asioista, koska ajatellaan, että hän ei vielä ymmärrä. Voidaan myös ajatella, että lasta on hyvä suojella ahdistavilta ja vaikeilta asioilta. Lapsella on kuitenkin tarve selvittää itselleen, mitä on tapahtunut. Epätietoisuus ja siitä usein aiheutuvat pelottavat kuvitelmat hämmentävät ja ahdistavat lasta enemmän kuin totuus.

Lapset reagoivat läheisen kuolemaan usein voimakkaammin ja pitempään kuin aikuiset tietävät. Lapsi ilmaisee suruaan hänelle ominaisin tavoin eikä osaa välttämättä sanoittaa tunteitaan, kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Lapsen on vaikea kestää surua ja hän yrittää välttää sen aiheuttamaa kipua. Tämä ei tarkoita, ettei lapsi surisi. Lapsella on aikuiseen verrattuna rajallisemmin selviytymiskeinoja ja työkaluja surun käsittelyyn ja hän tarvitsee tukea menetyksen kohtaamiseen ja surun käsittelyyn. Käsittelemätön suru nousee usein pintaan entistä voimakkaampana uusien menetysten ja elämänkriisien kohdalla, joten surun käsitteleminen on tärkeää heti menetyksen tapahduttua sekä pitkänkin ajan kuluttua tapahtuneesta. Kasvaessaan lapsi käsittelee menetystään uudestaan uuden kehitysvaiheen silmin.

Yhteiskunnallisella tasolla ei edelleenkään ole toimintamallia, jolla taattaisiin tuki surevalle lapselle ja perheelle tässä raskaassa elämänvaiheessa. Nykyään sukuyhteisönkin tukea on usein saatavilla vähemmän kuin aikaisemmin. Usein perheen on jaksettava hakea tukea itse. Lasten ja nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset ovat lapselle tärkeitä kodin ulkopuolisia aikuisia, joiden kanssa he viettävät ison osan päivästänsä. Heidän asennoitumisensa ja kykynsä kohdata ja tukea surevaa lasta onkin tärkeää. Myös lapsen perheenjäsenen on hyvä tietää lapsen suruun liittyvistä erityispiirteistä.

Surevan lapsen ja nuoren tukemisessa on tärkeää antaa aikaa ja tilaa surun käsittelylle. On hyvä viestittää, että läheisen kuollessa on lupa surra ja surun kanssa ei tarvitse selvitä yksin. Arjen rutiinit ja läheisten ihmisten läheisyys vahvistavat lapsen turvallisuudentunnetta. Lasta ja nuorta voi auttaa myös rohkaisemalla häntä kaikenlaisten tunteiden ilmaisuun ja käsittelyyn. Aikuisilta lapsi saa mallia omalle surukäyttäytymiselleen. Lapsen kannattaa antaa osallistua kuolemaan liittyviin rituaaleihin. Ne auttavat lasta ymmärtämään, mitä kuolema tarkoittaa sekä käsittelemään ja ymmärtämään asiaa tunnetasolla. Kuolleen läheisen muistelu on myös tärkeä osa surun käsittelyä. Lapselle on hyvä kertoa, että kuollutta ei tarvitse koskaan unohtaa, vaan hän saa kulkea lapsen mukana muistoissa halki elämän.

Vertaistukiryhmät ovat tärkeä tuen muoto surevalle lapselle ja nuorelle. Vertaistukiryhmissä käsitellään läheisen kuolemaa ja menetyksen aiheuttamia tunteita toiminnallisten menetelmien avulla. Saman ko-

keneiden vertaistuen kautta lapsi saa tärkeän kokemuksen, ettei ole ainut läheisensä menettänyt. Vertaistuen kautta lapsi oppii myös tunnistamaan voimavarojaan ja selviytymiskeinojaan.

Lapsi kohtaa menetyksen hänelle ominaisin keinoin: leikkimällä, piirtämällä, maalaamalla, tarinoiden ja satuhahmojen sekä musiikin ja liikunnan kautta. Luovuus ja toiminnallisuus ovatkin tärkeitä surevien lasten ja nuorten tukemisessa. Aikuisen tulee myös hyväksyä lapsen leikit ja erilaiset tavat käsitellä kuolemaa. Työpajassa esitellään ja kokeillaan yhdessä erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joiden avulla menetystä ja sen aiheuttamia tunteita voi käsitellä lapsen ja lapsiryhmän kanssa.

Muistiinpanoja

Vapaaehtoinen vertaistukija ammattilaisen rinnalla

Anne Laimio, projektisuunnittelija, Versova-hanke, työnohjaaja, sosionomi(AMK)

Työpajassa pohditaan vertaistoiminnan paikkaa palvelujärjestelmässä. Millä tavoin asenteet voisivat muuttua entistä myönteisemmiksi? Mitä toimia toiminnan laadun varmistaminen edellyttäisi? Mitä merkityksiä vertaistoiminnalla on annettavana palvelujärjestelmälle? Mitä hyvä yhteistyö edellyttää? Työpajan työskentely olisi hedelmällisin, jos osanottajina olisi sekä ammattilaisia, terapeutteja, sairaanhoitajia, diakoniatyöntekijöitä sekä vertaistoimijoita.

Sosiaali- ja terveysalalla ollaan siirtymässä -yltiöprofessionaalista- toiminnasta enemmän kokemusasiantuntemusta arvostavaan suuntaan. Muun muassa keväällä 2011 voimaan tullut terveydenhuoltolaki on ollut edistämässä tätä toimintakulttuurin muutosta, jossa yhä useammin ammattilaisen rinnalla työskentelee vapaaehtoinen tai vertaistoimija. Tutkimukset osoittavat, että tasa-arvoinen, samaa kokeneen esimerkki toimii paremmin kuin ylhäältä annettu valistus. Potilasohjauksen rooliin kuuluu myös vertaistukeen ja järjestöjen toimintaan ohjaaminen.

Vapaaehtois- ja vertaistoiminnan juurruttaminen eri palveluyksiköihin käynnistää muutosprosessin, jonka aikana ammattilaiset pohtivat omaa identiteettiään ja toimenkuviaan - ammatillisen työn ja vapaaehtoistyön rajapintoja.

Olennaisimmaksi asiaksi on noussut työntekijöiden kuulluksi tuleminen. Ammattilaiset ovat saaneet sanoa ääneen pelkonsa ja oletuksensa, heidän ajatuksiaan on kuunneltu tyrmäämättä tai mitätöimättä. Kun ihminen tulee kuulluksi, hän pystyy toimimaan joustavammin ja ottamaan vastaan uusia ajatuksia ja näkemään mahdollisuuksia. Innostus ja myönteisyys toimintaa kohtaan lisääntyvät, kun ammattilaiset saavat itse ideoida toimintaa ja sen toteutusta.

”Vertaistuki asettaa muodollisen tilalle epämuodollisen, tieteellisyyden tilalle kokemuksellisuuden ja asiakassuhteen tilalle ihmissuhteen”. Marianne Nylund 2000

Muistiinpanoja

Revivalistiset ideat ja äitien toimijuuden mahdollisuudet pienen lapsen kuoleman kohtaamisessa sairaalainstituutiossa ja vertaistukiyhteisöissä

Minttu Kuronen-Ojala, YTM

Tausta

Yhteiskuntapoliittisessa tutkimuksessa kuolema on ollut vähäntutkittu aihe. Käytännön hyvinvointipoliitiikan kannalta on tärkeää tarkastella millaisia kuoleman kohtaamisen käytäntöjä palvelujärjestelmässä ilmenee. Perinataalikuolemassa lapsi menehtyy raskauden aikana tai synnytyksessä raskauden keston ollessa vähintään 22. raskausviikkoa tai alle seitsemän vuorokauden ikäisenä. Historiallisesti perinataalikuolemia on käsitelty poikkeavina ilmiöinä. Perinataalivaiheessa kuolleiden lasten sosiaalinen status on ollut yhteisöelämän kannalta ongelmallinen, koska yhteisön jäseneksi liittymistä ei ehtinyt tapahtua. Perinataalikuolema on ollut pitkään yhteiskunnassamme sosiaalisesti tunnistamaton ja tunnustamaton menetys.

Tarkoitus ja tutkimuskysymys

Tutkielmassa selvitetään niitä sosiaalisia ja kulttuurisia prosesseja, jotka ovat vaikuttaneet perinataalikuoleman kohtaamisen käytäntöjen muutokseen. Tutkielmassa hahmotetaan yhteiskunnan modernisaatioprosessia vasten, miten kuolema- ja surukäsitykset ovat muuttuneet viime vuosikymmeninä. Myöhäismodernissa ajassa kuolemaa pyritään saattamaan uudelleen yhteiskunnan tietoisuuteen. Kuoleman revivalismi on merkinnyt kasvavaa kiinnostusta kehitellä uusia ideoita kuoleman ja surun kohtaamiseen sekä herättää henkiin traditionaalisia kuoleman ja surun jäsentämisen tapoja. Tutkielman keskeinen kysymys on, millaista toimijuutta revivalistisia ideoita omaksunut sairaalainstituutio tuottaa perinataalivaiheessa lapsensa menettäneille äideille, ja millaista toimijuutta lapsensa menettäneiden vertaistukiyhteisöt äideille mahdollistavat?

Aineisto ja menetelmät

Laadullinen tutkimusaineisto koostuu kirjoituspyyntöön vastanneiden kahdeksan äidin temaattisesta muistelukertomuksesta. Analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä ja juonirakenneanalyysiä.

Tulokset

Tutkimus osoittaa, että äitien toimijuuden rakentuminen oli riippuvaista hoitohenkilökunnan toiminnasta lapsen kuoleman kohtaamisen tilanteissa. Sairaalainstituution sosiaaliset rakenteet muovaavat äitien toimijuutta mahdollistaen heille sosiaalisen siteen luomisen kuolleeseen lapseensa. Äitejä tuettiin lapsensa kuoleman ruumiillisen todellisuuden avoimeen kohtaamiseen. Aineiston kahdessa varhaisen perinataalikuoleman kohtaamisen tilanteissa hoitohenkilökunnan ja äidin välille syntyi merkitysristiriita, joka esti äitien toimijuutta. Vertaistukiyhteisöissä äidit rakensivat aktiivista ja yhteisöllistä toimijuutta. Vertaistukiyhteisöissä korostuvat lapsen kuolemasta kertominen ja muistojen kollektiivinen jakaminen. Uudenlainen kuolemankulttuuri, jossa lapsesta saatuja muistoesineitä korostetaan suruprosessin kannalta merkittävänä, näyttäytyi rajanvetoja sisältävänä. Muistoesineiden puute saattoi voimistaa äidin marginaalisuuden kokemusta ja rajata toimijuutta.

Johtopäätökset

Johtopäätöksinä todetaan, että erikoissairaanhoidossa olisi hyvä jatkossa kehittää sensitiivisempiä ja vanhempien välisiä eroja huomioivia toimintakäytäntöjä. Tärkeää olisi vahvistaa neuvolatyön roolin lapsensa menettäneiden perheiden tukemisessa sekä sektorirajat ylittävän yhteistyön lisäämistä sosiaali- ja terveydenhuollon ja kolmannen sektorin organisaatioiden välillä.

Lapsen menetyksen merkitys vanhemman kristillisen spiritualiteetin muotoutumisessa

Harri Koskela, TT

Tausta ja tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lapsen menetyksen merkitystä vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa. Tutkimuksessani käytän spiritualiteetti-käsitettä varsin laajassa merkityksessä. Ihmisen spiritualiteetin eri ulottuvuuksia ovat eksistentiaaliset kysymykset, tarkoituksen ja merkityksen etsiminen, sosiaaliset suhteet, tunteet, arvot sekä ihmisen identiteetti. Tässä esityksessä käsitelen kristilliseen spiritualiteettiin liittyviä kysymyksiä. Sen keskeiset elementit ovat jumalasuhde, jumalakuva, yksilön hengellinen elämä sekä usko.

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Esitykseni pohjautuu väitöstutkimukseeni, jonka aineistona on 64 vanhemman kirjoittamaa kirjettä lapsensa menetyksestä. Tutkimus kuuluu käytännöllisen teologian, erityisesti pastoraalipsykologian alaan, ja tutkimusote on laadullinen. Aineiston analysoinnissa käytin aineistolähtöistä Grounded Theory -metodia sekä narratiivista analyysiä.

Tulokset

Monet vanhemmat kokivat Jumalan olevan vastuussa lapsensa menetyksestä. Sen vuoksi heillä esiintyi kielteisiä tunteita ja asenteita Jumalaa kohtaan. Niitä olivat mm. viha, suuttumus, pettymys, epäluottamus, katkeruus ja kapinointi. Jumalan kokeminen epäoikeudenmukaisena sekä jumalasuhteen kriisi liittyivät varsinkin vihaan, pettymykseen ja katkeruuteen.

Menetyksen seurauksena vanhempien hengellinen elämä joko aktivoitui tai passivoitui. Vaikutukset hengellisessä elämässä kohdistuivat rukoukseen, seurakunnalliseen osallistumiseen ja Raamatun lukemiseen. Kristinuskon oppi ylösnousemuksesta ilmeni voimakkaana vanhempien ajatusmaailmassa. Vanhemmat uskoivat, että heidän lapsensa on päässyt taivaaseen. Toivo jälleennäkemisestä lohdutti heitä ja herätti heissä itsessään taivaskaipua. Toisaalta lapsen menetyksen kokeminen Jumalalta tulleen rangaistuksena oli varsin yleinen suhtautumistapa. Tällöin pohdittiin omien pahojen tekojen yhteyttä lapsen menetykseen. Menetyksen kokeminen rangaistuksena sekä kielteiset muutokset vanhempien jumalasuhteessa ja jumalakuvasa olivat yhteydessä keskenään. Selviytymistä edistävinä hengellisen avun lähteinä vanhemmat mainitsivat rukoilemisen, jumalanpalveluksissa ja hengellisissä tilaisuuksissa käymisen, Raamatun ja hengellisten kirjojen lukemisen sekä hengelliset laulut ja virret.

Monet vanhemmat turvautuivat Jumalaan surunsa keskellä. He kokivat saaneensa huolenpitoa, turvaa, apua ja lohdutusta Jumalalta sekä kokivat Jumalan läsnäoloa surun keskellä. Osa vanhemmista oli kokenut Jumalan olleen epäoikeudenmukainen heitä kohtaan. Muutamat puolestaan kertoivat uskovansa edelleen Jumalan oikeudenmukaisuuteen lapsensa menetyksestä huolimatta.

Johtopäätökset

Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumiselle on hyvin kokonaisvaltainen ja pitkäaikainen. Tutkimukseni osoittaa, että kristilliseen spiritualiteettiin liittyvillä asioilla on merkitystä lapsen menetyksen yhteydessä. Lapsensa menettäneen ihmisen psyykkisessä tukemisessa on tärkeää huomioida myös hengellisyyteen liittyvät kysymykset.

Varten taivasta luotu? - kertomuksia kuolleena syntyneestä lapsesta ja kirkon antamasta tuesta

Juha Itkonen, TM

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimukseni käsittelee sitä, miten kirkon työntekijät ovat tukeneet kuolleena syntyneiden lasten vanhempia. Päättökysymys on: Millaisia merkityksiä kuolleena syntyneiden lasten vanhemmat antavat kohtaamisille kirkon työntekijöiden kanssa kertomuksissaan lapsen menetyksestä? Alatutkimuskysymykset ovat: a) Millaisia merkityksiä vanhemmat antavat kirkon antamalle tuelle verrattuna muuhun annettuun tukeen? b) Miten kuolleena syntynyt lapsi on muuttanut lapsen menettäneen vanhemman suhdetta kirkkoon?

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus. Lähestymistapani tutkimukseen on fenomenologis-hermeneuttinen ja haastattelujen sisältöön kohdistuva analyysimenetelmäni on aineistolähtöinen. Hyödynnän tutkimuksessa narratiivista näkökulmaa erityisesti päätutkimuskysymyksessä ja ensimmäisessä alatutkimuskysymyksessä. Alatutkimuskysymystä b tarkastelen haastateltavilta pyydettyjen piirtämistehtävien avulla. Teen vähintään 20 haastattelua ja jatkan siihen asti, kunnes saturaatiopiste saavutetaan. Haastattelujen analysoinnin jälkeen muodostan kerrotuista asioista ja tapahtumista riittävän määrän juonellisia tarinoita. Muodostettuja tarinoita peilaan ja keskustelutan teoreettisten näkökulmien kanssa. Erityisesti olen kiinnostunut tässä vaiheessa seuraavista teoreettisista näkökulmista.

1. Traumaan ja suruun liittyvät teoriat. Traumaattisen surun perussääntö on, että ensi tulee käsitellä trauma, jotta suruprosessi voi alkaa. Traumatyön perusajatus on traumaattisen menetyksen aiheuttaman tapahtuman kohtaaminen uudelleen ja uudelleen, jotta menetystä välttelevä käyttäytyminen väistyisi ja suruprosessi voisi alkaa tai pääsisi eteenpäin. Kuolleena syntyneen lapsen kohdalla voi olla vaikea hahmottaa, mitä varsinaisesti on menetetty, mikä voi vaikeuttaa trauman käsittelyä. Suruprosessissa erityisesti ns. uusi surukäsitys, joka pohjaa tunnesiteiden jatkumiseen (continuing bonds) niiden katkaisemisen sijasta on tutkimukseni kannalta kiinnostava, kun sitä verrataan äänioikeudettoman surun (disenfranchised grief) käsitteeseen. Miten ylläpitää tunnesidettä kuolleena syntyneeseen lapseen, jonka suremiselle ei ole luontaista kanssasurijoiden joukkoa ja jonka suremiselle ei ole sosiaalista oikeutusta?
2. Tukeen ja pastoraaliteologiaan liittyvät teoriat. Miten sosiaalisen tuen muodot - emotionaalinen tuki, päätöksenteon tukeminen ja konkreettinen tuki - näyttäytyvät haastateltavien kertomuksissa? Miten kuolleena syntynyt lapsen vanhempien tukeminen eroaa muiden surevien tukemisesta vai eroaako? Mikä on ollut seurakuntien rooli tuen antamisessa? Miten kirkko on kyennyt tukemaan haastateltavia paitsi sosiaalisen tuen alueella, myös hengellisessä tuessa? Miten usko/uskonto on tukenut surussa, mahdollisesti peilaten aineistoa Pargamentin uskonnollisen selviytymisen teoriaan.
3. Yhteisöllisyyteen liittyvät teoriat. Erityisesti kiinnostava on Jürgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoria, jonka mukaan talouden ja vallan systeemi on eriytynyt ihmisten elämismaailmasta. Näkykö kirkkosysteemin eriytyminen ihmisten elämismaailmasta haastateltavien kertomuksissa ja jos näkyy niin miten? Tarvitaanko hierarkiasta vapaan kommunikaation vyöhykkeitä? Vertaistuki ja Internet uudenlaisen yhteisöllisyyden kanavana.

”Tuonpuoleiseen pakenevat nuoremme – Vanhempien kertomukset itsemurhien raottajina”

Hanna Kiuru, VTM, tohtorikoulutettava, sosiaaliterapeutti

Väitöskirjani tutkimusaiheena on suomalaisnuorten itsemurhat ja tavoitteena on lisätä ymmärrystä tätä pelottavaa ilmiötä kohtaan. Tutkimusproblematiikka kietoutuu nuorten itsemurhaisuutta ennakoiviin tekijöihin ja mahdollisiin varjeleviin tekijöihin huomioiden sukupuolten mukaiset erot itsemurhaprosessissa. Tutkimustyyppinä on narratiivinen laadullinen tutkimus. Pääaineistona käytän vanhempien kerronnallisia haastatteluita, joiden lisäksi hyödynnän täydentävänä aineistona heiltä saatuja kirjallisia lisämateriaaleja. Tutkimuksessa oleellista on sen ajallinen, yhteiskunnallinen ja sosiaalinen konteksti, jossa nuorten elämäntarinat on tuotettu, tulkittu ja johon ne jäävät resurssina elämään.

Suomessa tehdään vuosittain noin 1 000 itsemurhaa, joista yli sata on nuoren tekemää. Kansainvälisesti vertailtuna suomalainen itsemurhakuolleisuus on korkea. Tämän lisäksi se on poikkeuksellinen myös väestörakenteellisesti tarkasteltuna. Nuoret päätyvät itsemurhiin aikuisia harvemmin lähes kaikkialla maailmassa. Suomessa nuoret tekevät itsemurhia kuitenkin jopa enemmän kuin aikuiset keskimäärin. Vaikka itsemurhien kokonaismäärä on vähitellen laskenut kahden viime vuosikymmenen aikana, nuorten itsemurhien määrä ei ole kuitenkaan laskenut yhtä tasaisesti kuin aikuisväestön. Lisäksi naisten osuus kaikista itsemurhista että naisten itsemurhien määrä on viime vuosia hieman kasvanut.

Tutkimustehtävänäni on lapsensa itsemurhalle menettäneiden vanhempien subjektiivisten kokemusten tavoittaminen. Olen kiinnostunut vanhempien tuottamista kokemuksellisista ennusmerkeistä, joita heidän mielestään oli nähtävissä ennen lapsensa murheellista ratkaisua sekä keinoista, joilla päätepite olisi heidän mielestään voinut olla estettävissä. Vertaan myös vanhempien kertomuksista nousevia mahdollisia eroja näiden tekijöiden suhteen nuorten miesten ja naisten kohtaloissa.

Itsemurhaa on ilmiönä tutkittu paljon. Aiempi tutkimus on erityisesti pyrkinyt selvittämään itsetuhokäyttäytymiseen liittyviä riskitekijöitä ja suojelevia tekijöitä tavoitteena itsemurhien ehkäisy. Tutkimuksessa on usein hyödynnetty isoja aineistoja, joissa elämät on muutettu numeroiksi. Sen sijaan itsemurhan yksilöllisen ratkaisun ymmärtäminen ja sen kokemuksellisuuden tavoittaminen on nähty vähemmän tärkeinä ja täten ne on usein sivuutettu. Oma tutkimukseni on suunnattu paikkaamaan tätä puutetta.

Itsemurha on inhimillinen tragedia, johon lähes aina kietoutuvat epäonnistumisen ja syyllisyyden tunteet. Toisaalta juuri jäljellejääneiden murheellisten kokemusten tavoittamisella tutkimuksen keinoin voidaan saada paljon arvokasta tietoa itsetuhokäyttäytymisen ehkäisemiseksi. Tekoa, jota ei olisi saanut tapahtua, on pyrittävä ymmärtämään, jotta sen toteutuminen jonkun toisen kohdalla voitaisiin estää. Oleelliseksi tulee kyetä puuttumaan hädän ja toivottomuuden tunteeseen ajoissa.

Tämän luennon tarkoituksena on kuvata niitä elämäntarinoita, joita olen vanhempia kohdatessani saanut kuulla. Pyrin tuomaan niin kohtaamieni vanhempien kuin heidän itsemurhalle menetettyjen lasten äänen esiin. Luennossani en esitä valmiita tuloksia, vaan kuvaan tähänastista tutkimusprosessiani tietyistä näkökulmista, joka toivottavasti herättää kuulijassa ajatuksia. Lähestyn kuulemiani elämäntarinoita tuskan ja tragedian näkökulmasta.

Surun työstäminen

Esa Puolakanaho, terapeutti, surutyön ohjaaja

Luentoni surun työstämisestä pohjautuu luonnollisestikin kirjaani, joka julkaistiin kesällä 2010. Olen itse työstänyt omia menetyksiäni hyödyntäen metodia josta kirjassa kerrotaan, ja todennut metodin toimivaksi. Surutyöryhmissäni on ollut kymmeniä ihmisiä ja olen saanut myös heiltä myönteistä palautetta, jopa erittäin myönteistä. Kerron aluksi muutamilla sanoilla itsestäni, minkä jälkeen siirrytään varsinaiseen aiheeseen, lähtien liikkeelle surun määritelmästä – kuten se kirjassa kerrotaan.

Suru on normaali ja luonnollinen reaktio menetykseen, menetyksen laadusta ja luonteesta huolimatta. Näin ollen on myös tunteet joita tunnet menetyksen jälkeen, normaaleja. Ongelma onkin, että meidät on saatu uskomaan että nämä tunteet ovat epänormaaleja ja luonnottomia.

Sen lisäksi että suru on normaali ja luonnollinen tunne, on se myös vahvin kaikista tunteista. Samalla se on myös *meidän eniten laiminlyöty ja väärin ymmärretty kokemus, sekä surevien että heidän ympäristönsä taholta.*

Suru on kaikki ne ristiriitaiset tunteet, jotka aiheutuvat totutun elämäntavan äkillisestä muutoksesta tai loppumisesta. Mitä oikein tarkoitamme *ristiriitaisilla tunteilla?* Otetaan seuraava esimerkki avuksi. Kun joku rakastamasi henkilö kuolee pitkäaikaisen sairauden murtamana, tunnet ehkä helpotusta siitä, että hänen kärsimyksensä on ohi. Samanaikaisesti ymmärrät ehkä, että et enää koskaan tule näkemään kyseistä henkilöä, saatikka koskettamaan häntä. Voit kokea tämän hyvin tuskallisena. Nämä ristiriitaiset tunteet, helpotus ja tuska, ovat täysin normaaleja tunteita kuolemantapauksen yhteydessä.

Otan esille joitakin esimerkkejä tunnepohjaisista menetyksistä, jotka usein aiheuttavat surua. Menetyksien kautta jatkan erilaisiin, normaaleihin reaktioihin, jotka ovat tulosta kyseisistä menetyksistä. Puhun hieman myös toisten ihmisten reaktioista menetyksen kohdannutta ihmistä kohtaan.

Kuinka meidän tulisi käsitellä surua? Tästä on olemassa lukemattomia ns. myytejä, jotka ovat usein hyödyttömiä surusta toipumisessa. Käyn läpi tavallisimmat myytit surusta.

Myyteistä siirryn hetkellisiin helpottajiin. Hetkelliset helpottajat ovat hyvin tavallinen tapa käsitellä menetyksiä, jotka ovat tunnepohjaisesti vaikeita. Ikävä kyllä, pitempiä aikaista helpotusta eivät ne kyllä tuo, vaan helpottavat useimmiten vain hetken – huomio siirretään jonkin itseni ulkopuolisen asian avulla pois tuskastani, jota kannan sisälläni.

Hetkellisten helpottajien jälkeen keskitynkään loppuajaksi kertomaan, kuinka itse surun työstäminen käytännössä toteutetaan. Kuinka tehdään menetyksiä (elämässäni olleet vaikeat tunnepohjaiset menetykset), niin ikään kerron myös ihmissuhdediagrammin tekemisestä, sekä mitä on ns. lääkitsevät tekijät. Kirjassani kerrottavassa metodissa saatetaan loppuun keskeneräinen tunnepohjainen kommunikaatio jollekin toiselle ihmiselle. Kyseinen ihminen voi olla joko kuollut tai edelleenkin elossa, menetelmä toimii molemmissa tapauksissa. Tunnepohjainen kommunikaatio saatetaan loppuun kirjoittamalla kyseiselle ihmiselle surutyön loppuunsaattamiskirje.

Surun työstäminen/työpaja

Läheisen kuolema ja kaikki muut suuremmat menetykset tuottavat runsaasti tunnepohjaista energiaa. Koska olemme usein lapsuudesta lähtien kasvatettuja käsittelemään surullisia ja tuskallisia tunteita virheellisellä tavalla, varastoimme tuottamamme tunnepohjaisen energian sisällemme. Purkaaksemme sitä, turvaudumme usein ns. hetkellisiin helpottajiin. Käymme työpajassa läpi näitä hetkellisiä helpottajia. Kokeilemme myös, miltä tuntuu tehdä oma, henkilökohtainen menetyksiä diagrammi.

Muistiinpanoja

Toivoa toipumiseen - keho voimavarana surussa

*Sirpa Kukkonen fysioterapeutti, Basic Body Awareness terapeutti,
ET traumapsykoterapeutti koulutuksessa*

*Taina Turunen fysioterapeutti, joogaopettaja ja toiminnallisen ryhmätyön ohjaaja,
TtM, Huoma ry Tj.*

Suru on monimuotoinen – aina yksilöllinen ja aina kehossa koettava, niin kuin tunteet ja kokemukset yleensäkin. Suru ruumiillistuu. Suru tuo vedet silmille, nostaa palan kurkkuun. Se voi viedä jalat alta. ”On kuin seisoi itsensä vieressä itseään kummeksunassa.” Suruun jumittuminen voi altistaa sairautumiselle. Se voi salvata hengityksen ja tuntua kouristuksena vatsassa. Jäsenet voivat tuntua lyijyn raskaalta ja päässä voi tuntua huimausta. Suru on kipua ja tuskaa.

Kosketuksen saaminen omaan kipuun on merkki surutyön käynnistymisestä. Suru on prosessi, joka vie muutokseen.

Kosketus omiin tunteisiin mahdollistuu olemalla tietoisesti läsnä omassa kehossa kuunnellen ja tunnistellen, tunteessa ja kokemuksessa ollen. Keho on surussa myös voimavara. Tärkeää on luottaminen kehon omiin parantaviin prosesseihin, jossa avainasemassa ovat tasapaino, hengitys ja tietoinen läsnäolo. Näiden kokemisen kautta voi saada tukea toipumiseen.

Workshopin harjoitusten lähteet ovat mm. Basic Body Awareness –menetelmässä (BBAT), joogassa ja psykodraaman kehotyöskentelyssä. Jooga on vanha itsetuntemuksen ja hengityksen menetelmä. BBAT on voimavarakeskeinen menetelmä, joka perustuu oletukselle, että ihmisen liike sisältää aina myös emotionaalisen merkityksen. Yksi kehominän tärkeimmistä perustoista on kokemus omien jalkojen löytämisestä ja niihin luottamisesta. Luottaminen siihen, että ne kantavat meitä, myös surussa. Jalkoihin luottaminen, maadoittuminen alustaan mahdollistaa muun kehon rentoutumisen ja antaa hengitykselle – kuulostelemiselle ja kokemiselle tilaa. Äänen ja M-äänteen ottaminen mukaan kehotietoisesta läsnäoloon tähtäävään istumaharjoitukseen on kuin ”lohduttavaa sisäistä puhetta”.

Workshopin viimeinen harjoitus on nimeltään ”hoivaavat kädet” pariharjoitus, jossa hoivaavalla kosketuksella käsitellään pää ja hartia-seutu. Harjoitus rauhoittaa ja tasapainottaa autonomista hermostoa. Hoivaava kosketus on myös sekä lohduttavaa että rohkaisevaa. Hoivaavan kosketuksen avulla voi välittää toiselle huolenpitoa, turvaa ja välittämistä.

Workshopin harjoitukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Jos ne vähänkään pelottavat, tuntuvat epämiellyttäviltä tai tuovat hankalan olon, niihin ei ole pakko osallistua. Tavoitteena on, että osallistujien olo muuttuu rauhallisemmaksi ja kevyemmäksi kuin tullessa. Tämä kokemus antaa Toivoa toipumiselle.

”Minä suren ettei suru opeta mitään” - Surutyön tekemisen vaikeudesta

Heikki A Kovalainen, FT, tutkija/tuntiopettaja

Tausta

Sureminen ja surutyö ovat psykologian ja filosofian risteyksessä eläviä teemoja, jotka ovat 1900-luvulla nousseet uudelleen keskustelun aiheiksi muiden muassa Sigmund Freudin ja Theodor W. Adornon teorioiden innoittamina. Surutyön tekeminen voi olla myös kirjallista työtä, mistä oivan esimerkin tarjoaa amerikkalaisen elämänfilosofin Ralph Waldo Emersonin (1803-1882) esse ”Kokemus”. Esseessä Emerson kirjoittaa oman poikansa ja ensimmäisen vaimonsa kuoleman aiheuttamasta surun kokemuksesta. Merkittävä amerikkalainen nykyfilosofi Stanley Cavell on oivaltavasti kytkenyt Emersonin esseen Freudin klassiseen tekstiin ”Murhe ja melankolia”.

Tarkoitus

Esitelmäni selventää sitä, millä tavoin suremiseen esimerkiksi läheisen menettämisen jälkeen kuuluu olennaisesti kyky käsitellä menetystä tekemällä surutyötä. Surutyön tekeminen voi olla ”esteettistä”: esimerkiksi musiikin kuuntelua, luonnossa liikkumista tai kirjoittamista. Emerson teki surutyötä kirjoittamalla, mikä voi edelleen tuoda lohtua muille sureville. Kaunokirjallisesti puhuttelevaa esseitä ”Kokemus” tapausesimerkinä käyttäen voidaan edelleen avartaa freudilaista erottelua yhtäältä murheeseen tai suruun ja toisaalta melankoliaan. Tunnetussa kommentaarissaan Adorno on laajentanut Freudin ajatusta koskemaan yleisemmin nyky-yhteiskuntaa, joka Adornon mukaan lietsoo ihmisiä tukahduttamaan suruaan ja tunteitaan pikemminkin melankoliaa.

Tutkimusongelma/tehtävä

Mikä on surun ja melankolian välinen suhde? Ellei ihminen kykene aloittamaan surutyötä, ei hän varsinaisesti vielä käsittele menetystään vaan potee pikemmin melankoliaa (ts. masennusta). Mainittujen surun teoreetikkojen jalanjäljissä esitän kysymyksen, onko nykykulttuurilla -- myös Suomessa -- taipumuksena tukahduttaa ihmisten surutyötä.

Aineisto ja menetelmät

Käytän Emersonin, Freudin ja Adornon surua käsitteleviä kirjoituksia surun eri muotojen, erityisesti surutyön ja melankolian, erittelemiseen. Vaikka ammennan ajatuksia mainituilta ajattelijoilta, esitelmäni peruslähtökohta on käytännöllinen: kuinka kirjallisuus ja filosofia voivat auttaa ihmisiä surutyössä.

Tulokset

On tärkeää löytää surulle jokin ”venttiili” esimerkiksi kirjoittamalla, mikä edesauttaa surutyön tekemistä. Konkreettisenä esimerkkinä Emersonin surua koskevien ajatusten voimasta käy esseen ”Kokemus” sanoista sävelletty laulu (sävellys Heikki A. Kovalainen, 2007) ”Minä suren ettei suru opeta mitään”, jonka monet kuulijat ovat kokeneet laulun esitystilanteissa lohdulliseksi ja voimaannuttavaksi.

Johtopäätökset

Surua pitäisi avoimesti käsitellä ihmiselämään erottamattomasti kuuluvana teemana, vaikkei aihe olekaan aina helppo. Tässä työssä voi auttaa surun käsitteleminen ”esteettisesti” (esim. kirjoittamalla tai musiikin kautta). Suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa on tilausta tällaisten teemojen entistä avoimemmalle esiin nostamiselle.

Sairaanhoitajien kuvauksia kuoleman kohtaamisesta tehohoitotyössä

Saastamoinen Tiia, Sairaanhoitaja (AMK), hoitotyön lehtori, TtM-opiskelija

Tausta

Kuolemaa käsitellään hoitotyössä yleensä saattohoidon, terminaalihoidon tai palliatiivisen hoidon muodossa. Osittain nämä ovat päällekkäisiä käsitteitä ja tarkoittavat elämän loppuvaiheen kärsimystä lievittävää hoitoa. Tehohoitotyössä kohdataan kuitenkin potilaan äkillinen kuolema, johon ei ole osattu varautua ennalta. Tilanne tulee yleensä omaisille ja läheisille täysin arvaamatta. He eivät ole osanneet varautua kohtaamaan kuolemaa, eivätkä näin osaa suhtautua siihen yhtenä elämään kuuluvana osana. Vaikean tai vakavan sairauden vuoksi potilaalta ei ehditä tiedustelemaan kuolemaan liittyviä toiveita eikä hänen omaa hoitotahtoaan aina pystytä kunnioittamaan. Joissain tilanteissa myöskään omaisten tai läheisten mielipidettä ei vaikean tilanteen vuoksi ehditä tiedustelemaan. Tilanne saattaa tulla myös hoitotyöntekijöille yhtä yllätyksenä ja äkillisesti.

Tarkoitus

Itä-Suomen yliopistoon tehdyssä pro gradu -tutkielmassa tarkoituksena oli kuvata suomalaisessa tehohoitotyössä työskentelevien sairaanhoitajien tehtäviä ja valmiuksia kohdata äkillisesti kuoleva potilas ja hänen omaisensa ja läheisensä. Lisäksi tarkoituksena oli kuvata mitä eettisiä periaatteita äkillisesti kuolevan potilaan ja hänen omaisensa ja läheisensä kohtaamisessa ilmenee ja mitkä eettiset periaatteet ohjaavat sairaanhoitajan toimintaa tehohoitotyössä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineisto kerättiin ryhmähaastattelumenetelmää (focus group interview) käyttäen keväällä 2011. Tutkimukseen osallistuivat neljän yliopistosairaalan yleistehohoitoa antavan osaston 20 sairaanhoitajaa. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyyysimenetelmällä.

Tulokset

Sairaanhoitajan tehtäviksi kuolevan potilaan hoitotyössä korostuivat perushoidon osaaminen, kivun hoito, vakaumuksen kunnioittaminen ja rauhallisen ja arvokkaan kuoleman mahdollistaminen. Myös potilaalle tiedottaminen ja potilaan omien toiveiden huomioiminen hoitotyössä kuuluivat sairaanhoitajan tehtäviin. Tärkeimpinä sairaanhoitajan tehtävinä kuolevan potilaan hoitotyön kokonaisuudessa korostuivat omaisten ja läheisten kohtaaminen, heidän informoiminen, asioiden tiedottaminen, selventäminen ja kertaaminen. Myös omaisten vierailujen mahdollistaminen, heidän tukeminen ja reaktioiden ymmärtäminen sekä realistisen kuvan luominen tilanteesta kuuluivat sairaanhoitajan tehtäviin. Sairaanhoitajan valmiuksia hoitaa kuolevaa potilasta ja kohdata hänen omaisensa ja läheisensä kuvattiin henkilökohtaisten valmiuksien sekä potilaan hoitamiseen liittyvien valmiuksien mukaan. Työ- ja elämänkokemus vaikuttivat sairaanhoitajan valmiuksiin. Vahva tehohoitotyön teoriaosaaminen vaikutti sairaanhoitajan valmiuteen toteuttaa laadukasta kuolevan potilaan hoitotyötä. Eettisinä periaatteina kuolevan potilaan hoitotyössä korostuivat kunnioitus, yksilöllisyys, arvostus ja empaattisuus.

Päihdesensitiivinen suru

Marja-Liisa Laapio, KL, lapsi- ja läheistyön koordinaattori
Leea Seger, perhetyöntekijä
Mira Reponen, perhetyöntekijä

Tausta

Muihin Euroopan maihin verrattuna päihteiden aiheuttamat kuolemat ovat lisääntyneet kaikkein nopeimmin Suomessa (Sheron ym. 2008). Sekä työikäisten miesten että naisten keskeisimmäksi kuolinsyyksi on Suomessa noussut alkoholi. Myös lasten alkoholimyrkytykset ovat kaksinkertaistuneet aikavälillä 1971-2005. (Kivistö 2008.) Yleisyydestään huolimatta päihdekuolemien tuottamaa surua on vaikea käsitellä. Tämän suomalaisen kulttuuriin pesiytyneen ilmiön hahmottamiseksi tarvitaan suru- ja päihdetyön välistä dialogia murtaa päihdekuolemien herättämä asenteellinen hämmennys.

Tarkoitus

Sininauhaliitto on käynnistänyt yhdessä seurakuntien sekä Irti Huumeista ry:n kanssa päihdesensitiivisen surutyön kehittämisprosessin. Tarkoituksena on kerätä käytännössä kypsyntä tietoa, millä tavoin kohdata ja tukea päihteisiin läheisensä menettäneet. Keskeisenä kysymyksenä on: Millaisia vertaistuellisia kohtaamispaikkoja tarvitaan, jotta päihdekuolemiin liittyvää suruproblematikkaa voidaan käsitellä avoimesti? Miten ottaa päihteet puheeksi surutyössä?

Päihdesensitiivisen surun kehittämisprosessi on vasta alussa. Valmiita tuloksia tai eksakteja johtopäätöksiä ei vielä ole. Kysymyksiä on enemmän kuin vastauksia. Intressinäni on avata keskustelu päihdesensitiivisestä surutyöstä, sen tarpeesta ja luonteenpiirteistä. Alustus perustuu käytännölliseen viisauteen, joka on kypsynyt Sininauhaliiton koordinoimassa ”Liika on aina liikaa - ikääntyminen ja alkoholi -hankkeessa (2005-2011), Kirkkopalvelujen Päihdetyön hyvien käytäntöjen -hankkeessa (2009-2011) sekä Sininauhaliiton, seurakuntien ja Irti Huumeista ry:n päihdesensitiivisen surutyön kehittämiskumppanuuksissa.

Lähteet:

Kivistö et al (2008) Secular trends in poisoning leading to hospital admission among Finnish children and adolescents between 1071 and 2005. J Pediatr 2008; 153:820-4.

Laapio Marja-Liisa (2010) Osattomuudesta osallisuuteen: Ikäeettisen päihdetyön kehittämisprosessi ”Liika on aina liikaa - ikääntyminen ja alkoholi -hankkeessa. Sininauhaliitto.
Sheron et al. 820089 An evidence based alcohol policy. Gut 2008; 57:1341-4.
yksilön hengellinen elämä sekä usko.

Muistiinpanoja

Series of horizontal dotted lines for taking notes.

Muistiinpanoja

Series of horizontal dotted lines for taking notes.

Tukea surujärjestöistä

HUOMA
Henkirikoksen uhrien läheiset ry

PL 212, 90120 OULU, puh. 050 304 3332
info(at)huoma.fi, www.huoma.fi

KÄPY
Lapsikuolema-
perheet ry
Vertaistukea suruun

Suokatu 1 A 7a, 33230 TAMPERE, puh. 045 652 4395
toimisto(at)kapy.fi, www.kapy.fi

Matarankatu 6, 40100 JYVÄSKYLÄ, puh. 044 300 6477
toimisto(at)nuoretlesket.fi, www.nuoretlesket.fi/yhdistys

surunauha

Vertaistukea itsemurhan tehneiden läheisille

Toinen linja 3, 00530 HELSINKI, puh. 040 545 8954
toimisto(at)surunauha.net, www.surunauha.net

SUOMALAISEN KUOLEMANTUTKIMUKSEN SEURA

<http://kuolemantutkimus.com/>

Surukonferenssi:
www.surut.fi